

tres, relationes et personæ idem sunt, ut in sequenti capite amplius constabit.

CAPUT III.

QUOMODO TRES DIVINÆ RELATIONES PERSONALES DISTINGUANTUR A PERSONIS, QUAS REFERUNT.

1. *Tituli expositio.* — Nondum agimus de activa spiratione, sed solum de tribus relationibus, quas inter se realiter distingui, diximus, easque unico verbo relationes personales vocamus: nomine item proprietatum illas appellare possumus, quia supponimus ex dicendis in libro septimo, has easdem relationes esse ipsas proprietates personales. Non comparamus autem has relationes ad terminos suos, seu ad personas, cum quibus habent oppositionem, nam constat ab illis distingui realiter, sive per sese, sive per aliud, quod postea libro octavo examinabimus. Hoc autem constat ex illo principio, quod oppositio originis, vel relativa est ratio distinctionis in Divinis, quod principium est commune axioma Conciliorum et Patrum. Comparemus ergo unamquamque harum relationum ad personam, quam refert seu denominat, ut Paternitatem ad Patrem, et sic de aliis.

2. *Varie opiniones.* — Suppositis autem, quæ superius tractata sunt comparando personas et earum proprietates, seu relationes ad essentiam, facile est, præsentem quæestionem expedire. Nam qui opinati sunt, relationes esse veluti affixas divinæ essentiæ, ab eaque realiter distingui, consequenter coguntur asserere relationem, et personam distingui a parte rei realiter, saltem tanquam includens et inclusum. Quia persona constat intrinsece ex essentia et relatione, tanquam unum quid ex utraque coalescens. Relatio vero non constat ex essentia, neque illam in se includit. Et fuit opinio Gilberti. Durandus vero et quicumque ponunt distinctionem actualem ex natura rei inter essentiam et relationes Divinas, consequenter opinari debent eodem modo de persona et relatione, servata proportione, videlicet, relationem a parte rei distingui actu a persona, saltem, ut non includens actu totum id, quod persona includit, licet ipsa relatio in persona includatur.

3. *Prima assertio.* — Dicendum vero est. Relationes non distingui actu a personis in re ipsa, nec realiter proprie, neque ex natura rei. Probatur et declaratur breviter ex supra tractatis de unitate essentiæ et personarum. Quia

vel relatio personalis (de qua nunc tractamus) supponit personam constitutam, vel constituit illam: si primum dicatur, licet verum non sit, etiam illo posito non potest relatio adveniens personæ ab illa distingui actualiter in re ipsa, alias et cum illa faceret compositionem et illi adveniret, ut accidentaliter proprietas. Si vero dicatur secundum, quod verum est, ut infra disputabitur, sic persona nihil in se includit, nisi essentiam et proprietatem constituentem, ut dicitur etiam in Concilio Florentino, sess. 19. Sed proprietas non distinguitur actualiter ab essentia in re ipsa, ut supra ostensum est, neque a persona potest distingui. Quia si illa, quæ nostro modo concipiendi se habent, ut componentia inter se non distinguuntur, etiam ipsum constitutum non poterit ab illis distingui. Imo minus potest relatio distingui a persona, quam ab essentia, quia cum essentia non identificatur adæquate, seu convertibiliter, ut supra declaratum est, cum relatione vero habet adæquatam identitatem, quia sunt æque incommunicabiles. Quia una earum non identificatur, vel distinguitur ab aliquo, quin etiam altera habeat similem identitatem, vel distinctionem ab illo. Neque contra hanc partem opinantur, nisi qui distinguunt actu ex natura rei personam ab essentia, de quibus jam dictum est.

4. *Secunda assertio D. Thomæ.* — Dico secundo, Relationes distinguuntur ratione a personis, quarum relationes sunt. Ita D. Thomas, 1 part., q. 29, art. 4, q. 30, art. 1, et omnes, qui non admittunt actualem distinctionem inter essentiam et relationem. Constatque sufficienter hujus distinctionis necessitas ex ipso modo concipiendi et significandi abstracti et concreti: Item ex variis prædicationibus: nam Pater, verbi gratia, generat, hæc autem propositio, *Paternitas generat*, communiter non admittitur, ut patet ex D. Thoma, quæst. 40, art. 1, ad argumenta, et dicemus latius libro octavo, ergo hæc varietas requirit saltem distinctionem rationis inter illa subiecta. Nec de hoc occurrit nova difficultas.

5. *Qualis sit distinctio rationis personæ et relationis.* — Dubitari autem potest, qualis sit hæc distinctio rationis, multi enim existimant, distingui relationem et personam tanquam includens et inclusum, nam persona est quid constans ex natura et relatione, unde relationem includit et aliquid aliud secundum rationem, a quo præscindit relatio abstracte sumpta. Unde inferunt, plus distingui ratione personam et proprietatem, quam Deum et Deita-

tatem. Quia Deus et Deitas solum ex modo concipiendi distinguuntur, nihil vero in uno extremo includitur, quod non includatur in alio, quod secus esse putant in relatione et persona. Hæc vero sententia supponit, relationem in abstracto non includere essentiam: alias nulla est differentia, quam constituit inter illas propositiones: *Pater est Paternitas, Deus est Deitas*, et ideo quoad hanc partem nobis non placet. Nam supra ostendimus, essentiam includi in Paternitate, et in aliis relationibus.

6. Secunda opinio est, relationem personalem et personam solum distingui ex modo concipiendi nostro, eo modo, quo Deitas et Deus distinguuntur, non quia ex parte objecti aliquid includatur in proprio et immediato conceptu unius, quod non includatur in conceptu alterius: sed quia totum illud aliter concipitur. Ita tenet Ferrariensis 4, contra Gentes, c. 26, et Torres, quæst. 40, art. 1. Ubi divus Thomas aperte eandem sententiam docet in corpore, et ad primum, dicit enim, proprietatem esse idem cum persona, non solum propter identitatem cum essentia, sed etiam, quia in Deo propter ejus simplicitatem, idem est abstractum et concretum, et subjungit statim exemplum de Deo et Deitate. Atque hæc sententia mihi maxime probatur, tum quia est valde consentanea divinæ simplicitati, tum etiam, quia est conformis doctrinæ supra traditæ de inclusione essentiæ in relationibus. Quo modo autem cum hæc sententia stet constitutio personarum per proprietates, et qualiter intelligenda sit, dicam in sequentibus. Magis vero confirmabitur hæc resolutio ex opinionis frequentis impugnatione.

7. Est ergo tertia opinio, quæ distinctione utendo, quasi complectitur præcedentes. Dicunt enim hujus opinionis defensores: Divinam personam, verbi gratia, Patrem duobus modis concipi posse. Primo, ut est integrum suppositum constans ex divinitate et proprietate sua, quomodo est intrinsece et essentialiter Deus, sic subsistens incommunicabiliter. Secundo modo potest concipi Pater præcise, ut concretum Paternitatis, conceptæ etiam, ut pura relatio est. Quomodo, inquit, non concipitur, ut intrinsece et essentialiter DEUS, sed tantum identice. Et eadem proportione distinguunt de Paternitate, quod concipi possit, vel ut includens essentiam, vel ut præcisa ab illa. Aiunt ergo, si Pater et Paternitas comparentur cum proportione, id est, vel, ut utrumque includit essentiam, vel, ut utrumque præscindit ab illa, sic veram esse secundam sententiam adductam, scilicet, solum distingui ratione, quasi ratioci-

nante, ut abstractum et concretum. Si vero comparetur persona, quatenus intrinsece et essentialiter est Deus ad proprietatem præcise conceptam, sic veram esse priorem sententiam, nimirum distingui tanquam includens et inclusum.

8. Hæc vero opinio magis mihi displicet, quam prima. Nam imprimis convenit cum illa in fundamento, scilicet, quod proprietas, seu relatio divina non includit intrinsece in propria ratione sua essentiam. Et deinde minus consequenter loquitur: nam, illo posito, quid necesse est, excogitare alium conceptum relationis in abstracto, in quo includatur divinitas tanquam de essentia ejus. Nam si aliquando ita concipi potest, vere ergo revera Divinitas est de essentia relationis, ergo nunquam potest ab illius conceptu excludi: esto possit non expresse cogitari. Denique multo minus intelligi potest concretum patris, quod non sit intrinsece et essentialiter Deus, quia Pater, si in concreto concipitur, necessario concipi debet, ut substantia integra, singularis et incommunicabilis: ergo, ut suppositum alienius naturæ, ergo ut persona, quia est rationalis naturæ individua substantia, non enim est alterius naturæ, nisi divinæ: ergo necessario includitur in tali conceptu divina natura, neque habet, in quo distinguatur ab alio concreto Patris, quod excogitabatur distinctum. Confirmo, nam Pater concrete conceptus necessario concipitur, ut principium Filii, ergo ut producens illum in similitudine naturæ: ergo ut includens naturam, quam possit communicare Filio. Sicut e converso Filius concipi non potest, nisi ut includens naturam, in qua possit Patri assimilari.

9. *Resolutio.* — Superest ergo, ut dicamus, Patrem et Paternitatem, neque plus, neque aliter ratione distingui, quam Deum et Deitatem. Nec concipi, aut ratione distingui, nisi uno modo, scilicet ex modo concipiendi nostro, cum fundamento in re, ratione subsistentiæ et formalis perfectionis rei conceptæ. Nam divina perfectio et simplicitas cogit fateri, concretum et abstractum in divina persona solum distingui in modo concipiendi, nec est necesse ad distinctiones confugere, quæ intelligi non possunt, sed simpliciter secundæ sententiæ subscribere.

CAPUT IV.

UTRUM RELATIO SPIRATIONIS ACTIVA REALIS SIT.

1. *Rationes dubitandi.* — Explicatis tribus

relationibus personalibus, superest tantum dicendum de spiratione activa, de qua nulla fere dubitatio est inter scholasticos, sed pro certo supponunt, hanc relationem esse realem. Ut vero, et hujus rei ratio, et gradus certitudinis constet, tractanda breviter est proposita quaestio. Potest enim alicui facere dubitationem, quod apud antiquos Patres nulla videtur inveniri mentio ejus relationis: Quamvis enim Concilium Lugdunense sub Gregorio X, in capite unico de summa Trinitate, in 6, et Concilium Florentinum, sessione 24, dicant: *Patrem et Filium una spiratione producere Spiritum sanctum*, (quae spiratio realis sine dubio est, quia realiter producent): tamen (ut ex ipsorum verbis constat) ibi non sumunt spirationem pro relatione, sed pro origine, vel actu notionali. Est enim illa vox aequivoeca, ut omnes theologi fatentur: potest autem origo activa esse realis, quamvis relatio in ipso producente non sit realis, ut patet in creatore respectu creaturarum. Hoc enim exemplo, et comparatione utitur ad hanc originem declarandam Augustinus 5, de Trinitate, cap. 14. Unde potest nonnullum argumentum sumi, quod sicut relatio creatoris rationis est, et non realis, licet Pater, Filius et Spiritus sanctus sint unum reale principium per unam creationem: ita relatio spirationis et non realis, etiam Pater, et Filius realiter spirent una spiratione.

2. Praeterea Albinus Flacus, libro primo de Trinitate, capite quinto, dixit: *Relationem spiritus sancti ad Patrem, et Filium non esse reciprocam, id est mutuam*. Quod philosophi et theologi dicere solent de relatione creaturae. Idem sensit Hugo Etherianus, libro 3, contra Graecos, capite 2. Primum enim ait, *Spiritum sanctum distinguere a Filio per relationem ad ipsum*, deinde vero subdit: *Licet sit proprietas relativorum, ut cum termino recipiant conversionem, hoc quidam non arbitrantur de Spiritu sancto recipiendum, quia licet ipse sit Patris et Filii, non tamen conversim Pater et Filius ad ipsum referuntur*. Cui sententiae aliquo modo favore videtur Concilium Toletanum 11, in Confessione fidei, nam loquens de Patre et Filio, semper facit conversionem, non sic loquens de Spiritu sancto. *In relativis, inquit, nominibus Pater ad Filium, et Filius ad Patrem, et Spiritus sanctus ad utrumque refertur: et infra: Pater non ad se, sed ad Filium est, et Filius non ad se, sed ad Patrem et Spiritum sanctum similiter non ad se, sed ad Patrem et Filium refertur*. Quomodo loquitur Augustinus 5, de Trinitate, cap. 11.

3. Et confirmatur, nam ob hanc causam antiqui Patres tantum ponunt tres proprietates personales positivas (ut innascibilitatem omitamus) sic Concilium Lateranense, in capite *Firmiter. Haec sancta Trinitas secundum substantiam una, secundum proprietates personales discreta*, indicans nihil amplius reale ibi esse necessarium. Et in capite *Damnamus*, omnem numerum realem praeter ternarium a Deo excludit, non ergo agnoscit quartam relationem. Unde etiam Damascenus, lib. 1, de Fide, c. 10 et 11, copiose de relationibus, et proprietatibus disserens, nullam hujus mentionem fecit. Quod notari etiam potest in aliis, quos supra retulimus, et in sequentibus repetemus. Imo vero Basilius, epist. 43, dicit: *Filium non habere cum Patre aliquam communicationem notionis, secundum proprietatem suam, sicut neque cum Spiritu sancto*. Neque vero id dixit, quia putaverit, Filium non producere cum Patre Spiritum sanctum nam ibidem ait Spiritum sanctum pendere a Filio: ergo quia non habent relationem, dixisse hoc videtur, quia nimirum sentit, Patrem et Filium non habere aliquam notionem, seu relationem communem. Unde inter scholasticos, Gregorius 1, dist. 26, absolute negavit, spirationem esse quartam relationem.

4. Tandem afferri potest ratio, quia relatio principii non semper est realis, ut de creatore dictum est. Dices, ibi hoc provenire ex Dei excellentia in comparatione ad res creatas, quae imperfectae sunt et inferioris ordinis. Sed contra, quia in productione Spiritus sancti potest idem ex alio capite provenire. Vel quia persona constituta per relationem non est ulterius referibilis per aliam relationem realem. Haec enim ratione utitur D. Thomas, quaest. 42, articulo 3, ad 4, ut probet, unam divinam non referri ad aliam relatione reali distinctionis. Vel etiam, quia Deus non est capax alicujus relationis realis, quae in ipso esse debeat quasi per resultantiam, quia videtur hic modus esse imperfectus, sed debet relatio per se illi convenire, aut quia per se est conjuncta immediate cum essentia, vel quia per se terminat processionem, haec autem relatio deberet esse per resultantiam, quia per se necessaria non est, et ideo ille modus realis relationis non videtur Deo tribuendus.

5. *Vera resolutio*. — Nihilominus dicendum est, spirationem activam esse relationem realem Patris, et Filii ad Spiritum sanctum, quatenus sunt principium ejus. Haec est communis assertio theologorum sine ulla dissentione,

D. Thomae, 1, part., quaest. 28, art. 3, ubi definit, esse quatuor relationes, dixerat autem, art. 1, relationes personarum esse reales, quod dicit esse de fide, quaest. 8, de Potentia, art. 1. Et ideo multi moderni interpretes aequae certum putant hanc relationem esse realem, sicut alias. Tamen definitiones non sunt ita expresse de hac relatione, et ideo hic solum video certitudinem conclusionis theologicae, ut statim deducam. Idem habet divus Thomas, q. 32, art. 2 et 3, et Theologi, in 1, distinct. 13 et 26, ac 28, Alensis, 1 p., quaest. 68. Favet aliquo modo Concilium Toletanum, 11, in Confessione fidei. Nam post verba superius citata dicit: *In personis divinis cerni numerum: quatenus ad invicem referuntur*. Nam illa particula, *Ad invicem*, indicat relationes divinas mutuas esse et consequenter esse reales in utroque extremo.

6. Ratio hujus veritatis ex triplici capite reddi potest, primo, si teneamus virtutem spirativam, quae communis est Patri et Filio, non solum includere aliquid essenziale, scilicet, voluntatem, sed etiam aliquid notionale realiter commune utrique, nam hoc non potest esse absolutum: quidquid enim absolutum est, commune est tribus personis: ergo non potest esse, nisi haec relatio. Ad hoc autem necesse est, ut talis relatio sit realis, quia relatio rationis non est conditio necessaria ad realem virtutem activam. Quae ratio optime colligit, sed quod assumit non solum incertum est, sed etiam falsum, ut infra libro sexto et septimo ostendemus. Secunda ratio et optima erit, si supponamus, origines activas non esse aliud, quam relationes personarum productionum, quomodo procedit Durandus in primo, distinctione 13, quaest. 2, sic enim necesse est, originem activam esse reale quid, et habere in re ipsa habitudinem ad terminum, quia sine tali habitudine reali non potest esse origo activa realis et realiter distincta a termino, ut in illa sententia esse supponitur. Atque haec ratio etiam est mihi evidens quoad illationem: quam vero sit certum antecedens, quod assumit, videbimus libro septimo.

7. Tertia ergo et unica ratio, qua divus Thomas, locis citatis utitur, est, quia inter principium, et id, quod ab eo realiter manat, est relatio realis mutua, quando extrema in eodem ordine existunt, id est, quando id, quod procedit, est ejusdem naturae cum eo, a quo procedit, sed Pater et Filius ita comparantur ad Spiritum sanctum, qui ab eis realiter procedit in eadem natura: ergo referuntur ad

ipsum vero respectu reali, qui respectus spiratio activa vocatur, est ergo haec spiratio relatio realis. Minor est de fide. Major vero ex communi consensu philosophorum et inductione constat in omni reali productione inter extrema ejusdem ordinis extra Deum et quod maxime urget etiam in altera productione divina, quae est intra DEUM. Nullo ergo modo potest altera processio ad intra excipi, et in hoc singulari reputari, quia revera nulla est major ratio quoad hoc de una processione, quam de alia, neque de uno extremo, scilicet producto, quam de alio scilicet producente. Et confirmatur, nam ubi concurrunt omnia necessaria ad respectum realem, consurgit relatio realis, hic autem concurrunt omnia, scilicet realis terminus, realiter distinctus, fundamentum, seu ratio fundandi realis, scilicet, realis processio in eadem natura: ergo, etc. Tandem est hoc valde consentaneum perfectioni Spiritus sancti: cum enim Pater et Filius se invicem respiciant et ipse Spiritus ad Patrem et Filium etiam referatur, non potest Spiritus sanctus relinqui sine respectu Patris et Filii ad ipsum, ac si esset extraneus. Et ideo ad perfectam etiam connexionem illarum personarum spectat hic mutuus respectus.

8. Quocirca ad rationes dubitandi, ex auctoritate sumptas, respondendum est, Patres in illis locis solum egisse de proprietatibus constituentibus et distinguendis personas, inter quas fatemur non contineri hanc relationem, quam non excludunt, sed sub processione illam virtute includunt. Illi vero auctores, qui significant, non esse conversionem inter Patrem et Filium cum Spiritu sancto, loquuntur de illis sub propriis nominibus Patris et Filii collatis cum Spiritu sancto, quia ipse dicitur esse Patris et Filii, Spiritus, at ipsi non dicuntur Pater, vel Filius Spiritus sancti: nomen autem Spiratoris, inter antiquos non ita usitatum erat. Cum autem D. Augustinus comparat spiratorem ad creatorem, solum ponit similitudinem in unitate principii, non in modo relationis. Basilius autem aperte loquitur de Patre et Filio quoad relationes personales et in his dicit non habere communicationem, non negat autem, quin in alia possint illam habere.

9. Ad rationem vero respondetur, fortasse etiam in creaturis non repugnare, unam relationem fundari in alia, et ideo in superioribus aliam rationem dedimus, ob quam relatio distinctionis inter Patrem et Filium non est realis. Deinde dicitur, personas divinas constitutas personaliter suis relationibus, optime referri

posse ad personam ab illis productam, quia quoad hunc respectum non considerantur, nisi, ut per se subsistentes. Et quasi accidentarium est, quod illam constitutionem habeant cum mutuo respectu inter se et ita possunt esse, quasi subjectum novæ relationis. Fundamentum autem hujus relationis utriusque personæ communis, non tam sunt personales relationes personarum spirantium, quam virtus spirandi illis communis, quamvis relationes illæ sint conditio necessaria ad constituendum quasi subjectum communis relationis. Ad aliam vero partem, an hæc relatio sit quasi resultans necne? dicam commodius capite sexto. Nunc solum assero, quidquid in hoc dicatur, non repugnare perfectioni divinæ, cum illa resultantia non sit secundum rem, sed secundum rationem, et non proveniat ab extrinseco, sed ex intrinseca perfectione, nec requirat terminum alterius, sed ejusdem naturæ.

CAPUT V.

UTRUM RELATIO SPIRATIONIS ACTIVÆ SIT REALITER
DISTINCTA A RELATIONIBUS PERSONALIBUS.

1. *Spirationem et processionem realiter distinguere.* — Primo comparari potest hæc relatio cum processione et ita pro certo supponendum est, esse inter eas realem distinctionem. Quia sunt relationes oppositæ secundum realem originem, quæ est tota ratio distinctionis realis intra Deum inventæ. Atque ita docent omnes theologi, D. Thomas et cum eo Cajetanus, et alii interpretes, 1 part., quæst. 28, art. 4, et quæst. 32, art. 2 et 3, Capreolus, in 1, distinctione 13, quæst. 1, art. 2, et ibi alii scholastici, et Marsilius, in 1, quæst. 30, art. 4.

2. Solum posset aliquis hic opinari, male applicando quamdam Cajetani sententiam asserentis, Deum, ut creatorem non referri realiter ad creaturam relatione, quæ in ipso sit, nec tamen referri sola ratione, sed realiter, per relationem existentem in ipsamet creatura. Sic ergo cum Pater, et Filius supponantur jam sufficienter intrinsece constitui personaliter, et sint unum principium Spiritus sancti ratione unius virtutis: posset quis cogitare sufficienter referri ad Spiritum sanctum per eandem relationem, quam in ipso ponunt, et ita has duas inter relationes non distinguere realiter inter se, sed ratione ad modum actionis, et passionis, et consequenter spirationem potius distinguere realiter a paternitate et filiatione, quam a processione.

3. Tamen hic dicendi modus (præterquam quod esset novus et alienus a communi sensu theologorum, suppositis, quæ in præcedenti capite dicta sunt) non habet fundamentum. Nam ille modus referendi ad summum haberet locum in relativis non mutuis, et quando alterum extremum esset incapax intrinsece relationis realis: neutrum autem habet locum in hoc mysterio, quia ostensum est, hanc relationem esse mutuam, et nihil esse in Patre et Filio, propter quod non possint intrinsece referri ad Spiritum sanctum. Accedit, quod illa sententia in Metaphysica etiam est falsa, nec propria relatio potest esse per solam intrinsecam denominationem a relatione existente in alio extremo: Est ergo hæc spiratio intrinsece in Patre et Filio, et realiter distincta ab Spiritu sancto.

4. *Opinio Durandi.* — Jam vero est propria quæstio. Quomodo distinguatur relatio hæc a Patre et Filio, in qua fuit singularis sententia Durandi, in 1, dist. 13, quæst. 2, asserentis, spirationem realiter distinguere a Paternitate et Filiatione. Quod si de distinctione realitate loqueretur, prout dicitur de quacumque distinctione ex natura rei, esset utcumque tolerabilis sententia, tamen revera videtur distinctionem majorem, atque adeo perfecte realem ponere. Nam inter relationem et essentiam divinam ipse posuit distinctionem ex natura rei, et tamen in præsentia vel esse majorem, unde in quadam ratione tanquam inconveniens infert, quod alias Paternitas et Filiatione essent unum, non tantum in absoluto, sed etiam in relativo, atque ita essent omnibus modis unum, ergo sentit Paternitatem et Filiationem non habere ullam identitatem realem cum spiratione activa, sicut habent cum essentia, ac proinde distinguere omnino realiter. Atque hanc sententiam dicit fuisse magnorum virorum. Ego vero nullum invenio: citatur autem Bassolius 1, distinctione decima tertia, quæstione prima. Fundamentum est, quia non potest una relatio tendere ad duos diversos terminos productos, et multo minus potest eadem relatio tendere ad duos terminos, unum productum et alium productum, sed Pater et Filius ita referuntur ad plures terminos: ergo per plures relationes realiter distinctas, quæ non sunt nisi Paternitas et spiratio in uno, Filiatione et spiratio in alio. Addit Durandus octo rationes, quas omitto, quia summa earum in ea, quæ facta est, consistit.

5. *Secunda opinio.* — Alia opinio referri potest ex Scoto, quodlibet 5, quæst. 2, as-

serente, distinguere formaliter spirationem activam a paternitate et filiatione. Quam sequitur Gabriel, in 1, distinctione 17, quæst. 1, ubi distinctionem etiam ex natura rei appellat. Hi vero auctores non aliter sentiunt de distinctione hac, quam de illa, quæ est inter relationes, et essentiam divinam, in qua diximus supra probabile esse, solum differre in modo loquendi a D. Thoma et communi sententia. Eisdem autem fundamentis in præsentia utuntur, scilicet, quia una ex his relationibus non prædicatur de alia: Paternitas enim non est spiratio, et de illis prædicantur opposita: nam Paternitas incommunicabilis est, spiratio autem communis.

6. *Spirationem non distinguere realiter a Patre et Filio.* — Nihilominus vera sententia est, Paternitatem, et spirationem (idemque semper intelligatur dictum de filiatione) non distinguere actualiter in re ipsa, sed solum virtute, aut fundamentaliter, actualem vero distinctionem inter illas ratione compleri. Hæc est sententia D. Thomæ et omnium discipulorum ejus in citatis locis, quam ex professo tractat, et bene confirmat Gregorius in 1, dist. 26, quæst. 1, Ægidius, distinct. 27, art. 1, quæst. 1, et ibi Argentina, quæst. 1, art. 2, et cæteri scholastici ibi, et distinct. 13. Et imprimis, illas duas relationes non distinguere realiter proprie tanquam rem a re, censeo ita certum, ut oppositum sit error in fide. Probatur primo, quia ex opposito sequitur esse in Deo quaternitatem rerum, contra illud, *Tres sunt, qui testimonium dant in celo, etc.*, et contra definitionem Concilii Lateranensis, capite *Damnatus*. Quod etiam Durandus respondet, ibi damnari ponentes quaternitatem personarum, non quarumcumque rerum relativarum et falsum est, et aliunde non satisfacit. Primum patet, tum quia Concilium absolute, et sine ulla restrictione loquitur, tum etiam, quia docet, essentiam cum tribus relationibus non esse quatuor res, cum tamen essentia præcisus relationibus non sit persona.

7. Secundum patet, quia si spiratio est res realiter distincta a tribus personis non minus constituet personam, quam reliquæ, erit ergo quarta persona. Antecedens patet, quia est substantialis relatio, et incommunicabilis, quia distincta. Respondet Durandus, non constituere personam, quia est communis Patri, et Filio: Sed interrogo, quomodo sit communis? nam si solum est per identitatem in essentia, hoc modo quælibet relatio communicat cum aliis, et sic vel nulla constituit personam,

vel hæc non minus, quam alia. Aut est communis per aliam identitatem immediatam inter illas duas relationes, et sic falsum est, distinguere realiter: nam hæc duo immediatam contradictionem includunt. Vel denique est communis per aliquam unionem qualis intervenire solet inter aliquas res realiter distinctas, et ideo non constituit personas, sed afficit jam constitutas, et sic sequuntur plura absurda in fide. Primum, quod Pater, quatenus spirator est sit vere compositus ex rebus realiter distinctis. Secundum quod persona Spiritus sancti absolute simplicior sit, quam Pater, vel Filius. Tertium, quod Paternitas, et spiratio comparantur, ut potentia, et actus realis, nam talis unio ex actu, et potentia esse deberet, et spiratio necessario esset forma Patris, realiter informans. Et consequenter esset etiam accidens, quia adveniret supposito constituto, quod non posset substantialiter afficere. Tandem hic habet locum illud principium. *In divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio*: nam inter has relationes non est oppositio, quia nec comparantur, ut correlationes, neque ut terminus, et relatio.

8. Quapropter nullius momenti est argumentum Durandi, scilicet ita comparari Paternitatem ad spirationem, sicut Filiationem ad processionem, quia ita comparatur Spiratio ad processionem, sicut Paternitas ad Filiationem. Falsum enim est assumptum, nam Paternitas, et spiratio utraque se tenet ex parte principii: Unde non habent inter se habitudinem, neque mediatam, neque immediatam. Neque ex alio capite repugnat inter se, quia idem potest esse principium plurium. At vero Filiatione, et Processio ita comparantur, ut una ad principium, alia ad terminum productionis per voluntatem, pertineat: et ideo habent inter se oppositionem. Ad probationem autem Durandi negatur consequentia, sumitur enim ex proportione extrinseca, et disparata, quæ nec probatur, neque habet fundamentum ullum. Alia vero argumenta Durandi duas postulantes difficultates, quas duobus sequentibus capitibus tractabimus.

9. Prius tamen altera pars de distinctione ex natura rei, et actuali, (quod nimirum nulla etiam hic intercedat) probanda est. Probatur autem eodem modo, quo similem probavimus de distinctione inter relationem et essentiam. Est enim prorsus eadem ratio, quæ generaliter probat intra Deum non posse esse actualem, distinctionem inter ea, quæ in una, et eadem persona uniuntur, quia repugnat divinæ sim-